

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата юридичних наук, доцента Яреми Оксани Григорівни на дисертацію Шийовича Ростислава Ярославовича «Місцевий загальний суд як суд першої інстанції в адміністративному судочинстві України», подану на здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми дослідження. Державні органи, органи місцевого самоврядування, державні службовці та службовці органів місцевого самоврядування повинні нести в правовій державі відповідальність за прийняті рішення і дії. Правовим інститутом, що захищає порушені органами публічної влади права, свободи та законні інтереси фізичних і юридичних осіб є адміністративне судочинство.

Адміністративне судочинство нерозривно пов'язане з принципами демократичної держави, оскільки забезпечує захист прав, свобод та інтересів громадян у відносинах із органами державної влади та місцевого самоврядування. У правовій державі діяльність органів влади повинна бути підконтрольною закону, а громадяни повинні мати ефективні механізми для оскарження рішень, дій чи бездіяльності посадових осіб. Саме адміністративне судочинство виступає таким механізмом контролю. Воно забезпечує реальний захист прав людини, контроль за діяльністю органів влади та реалізацію принципу верховенства права. Ефективне функціонування адміністративних судів сприяє зміцненню демократії, підвищенню довіри громадян до держави та утвердженню справедливості у суспільстві.

Правова держава має судову систему – це сукупність судів, що здійснюють правосуддя. Вона поділяється на систему місцевих загальних судів та адміністративних судів, які забезпечують реалізацію принципу верховенства права. Судова система функціонує за принципом інстанційності (перша, апеляційна та касаційна інстанції) і ґрунтується на принципі незалежності судів.

Місцеві загальні суди є судами першої інстанції, які розглядають адміністративні, кримінальні, цивільні справи та справи про адміністративні

правопорушення. Чинне законодавство передбачає, що місцевим загальним судам, як судам першої інстанції в адміністративному судочинстві підсудний комплекс справ визначених статтею 20 «Розмежування предметної юрисдикції адміністративних судів» Кодексу адміністративного судочинства України.

В умовах правового режиму воєнного стану виникають принципово нові відносини в соціальній і економічній сферах, нові принципи співвідношення публічних і приватних інтересів, зміни ідеології та практики правового регулювання у соціально-економічній сфері, зростає роль адміністративних судів як правового інституту в вирішенні конфліктів, що виникли в складний період інтеграції в Європейський Союз, становлення громадянського суспільства на тлі збройної агресії росії.

У цих умовах особливої актуальності набуває наукове осмислення ролі і значення місцевих загальних судів як адміністративних судів першої інстанції.

Актуальність теми пов'язана з важливістю ефективності судового захисту прав фізичних осіб у їх взаємовідносинах з публічною владою для побудови правової держави і громадянського суспільства, громадяни якого можуть вільно реалізовувати свої права, брати участь у суспільному житті та контролювати діяльність влади. Наукове дослідження діяльності місцевих загальних судів як судів першої інстанції в адміністративному судочинстві України є актуальним і науково значущим на сучасному етапі розвитку правової науки в умовах адаптації до вимог Європейського Союзу.

Діяльність суду першої інстанції як адміністративного суду спрямована на розгляд справ, що виникають із публічно-правових відносин. Значна частина таких справ розглядається місцевими загальними судами, які здійснюють повноваження адміністративних судів, що зумовлює науковий інтерес до дослідження їхньої діяльності. Актуальність проблематики закономірна, оскільки місцеві загальні суди безпосередньо наближені до населення та вирішують значну кількість справ у сфері публічно-правових відносин.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Наукове дослідження виконане відповідно до пункту 3 «Удосконалення

правових механізмів забезпечення та захисту прав людини та громадянина (теоретико-методологічні та прикладні аспекти)» розділу 1.1 «Правові механізми забезпечення і захисту прав та свобод людини» пріоритетних напрямів фундаментальних та прикладних наукових досліджень у галузі права Національної академії правових наук України на 2021–2025 роки.

Дослідження проводилося відповідно до теми державної реєстрації Львівського державного університету внутрішніх справ на 2022–2027 роки «Проблеми правового регулювання публічного управління у сфері правоохоронної діяльності» (номер державної реєстрації 0122U200304).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій забезпечується інтегрованим застосуванням комплексу загальнонаукових та приватно-правових методів дослідження правових явищ, спрямованих на реалізацію поставлених завдань, системним аналізом значного масиву наукових джерел з України та країн Європейського Союзу, а також апробацією отриманих результатів у фахових наукових виданнях.

Теоретичну основу дослідження склали праці у галузі філософії, соціології, теорії та історії права, адміністративного і інформаційного права, порівняльного правознавства. Нормативна основа дослідження складається з міжнародно-правових актів Європейського Союзу, Конституції України, законів, підзаконних нормативно-правових актів.

Мета дисертаційної роботи відповідає поставленому науковому завданню, комплексному аналізу діяльності місцевого загального суду як адміністративному суду першої інстанції; нормативній моделі організації місцевого загального суду як адміністративного в контексті компетенції та функціональних повноважень; дослідженню вітчизняного та зарубіжного досвіду та вироблення на цій основі пропозицій та рекомендацій, спрямованих на вдосконалення норм чинного законодавства, що регулюють правовідносини у вказаній сфері. Сформульовані завдання дисертантом вирішено, а узагальнені результати відображено у висновках до дисертації.

Достовірність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Положення наукової роботи ґрунтуються на об'єктивних теоретичних дослідженнях, підтверджених прикладами з практики, висновки є обґрунтованими, базуються на власних наукових поглядах Шийовича Р. Я., заснованих на методології дослідження. Це діалектичний метод наукового пізнання як основний спосіб об'єктивного та всебічного пізнання правових явищ, з позиції якого місцевий загальний суд щодо захисту прав людини розглядалися у взаємозв'язку з іншими правовими та суспільними явищами відповідно до закономірностей зв'язаних з інтеграцією до Європейського Союзу.

Наукова новизна визначається тим, що отримана внаслідок комплексного дослідження, відповідно до вітчизняного та міжнародного досвіду правового регулювання діяльності місцевого загального суду як суду першої інстанції з позиції адміністративного і інформаційного права, теоретичних засад судоустрою та публічного управління, зокрема:

- теоретично обґрунтовано виняткове місце місцевого загального суду як суду першої інстанції в адміністративному судочинстві як суб'єкта судового контролю у сфері реалізації встановлених національним законодавством повноважень з оцінювання верховенства права та законності при здійсненні правосуддя у спорах, що виникають з публічних правових відносин;

- в аспекті посилення наукових пізнавальних можливостей щодо місцевих загальних судів як судів першої інстанції в адміністративному судочинстві визнано доцільним дослідження соціальної обумовленості захисту невідкладних суб'єктів публічно-правових спорів, під яким розуміють визначену об'єктивними обставинами потребу відповідного наукового обґрунтування процесуальної діяльності суду з позицій реалізації засад правосуддя (як виду державної діяльності), законодавчого регулювання публічно-правових відносин – у сьогоденні чи в майбутньому у зв'язку зі змінами засад публічного управління, зумовленими європейською інтеграцією України;

- розглянуто теоретичні положення про баланс приватних і публічних

інтересів у публічно-правових спорах щодо урівноважування інтересів, охорони та захисту суспільних і державних інтересів через охорону та захист приватного інтересу під час розв'язання спорів у сфері публічних правовідносин на підставі адміністративного судочинства, що є тим балансом інтересів, якого має прагнути правова держава в особі влади;

- на підставі міждисциплінарного наукового підходу до проблеми вдосконалення функціонування місцевих загальних судів як судів першої інстанції в адміністративному судочинстві обґрунтовано необхідність розгляду заходів щодо гарантування охорони та захисту прав і законних інтересів фізичної особи в умовах реалізації Національної стратегії у сфері прав людини в частині забезпечення права на справедливе правосуддя під час розв'язання спорів щодо адміністративної відповідальності та дотримання міграційного законодавства;

Теоретичне та практичне значення результатів дослідження.

Теоретичне значення дисертації полягає у доповненні та уточненні існуючих теоретико-правових уявлень про місцевий загальний суд як адміністративний суд першої інстанції, у розкритті нових закономірностей, а також у формуванні авторських пропозицій, висновків та концепцій, що розвивають загальні питання теорії права у контексті судоустрою та здійснення правосуддя, поглиблюючи розуміння предмета дослідження.

Розроблено Методичні рекомендації «Місцевий загальний суд у контексті оскарження постанов у справах про адміністративні правопорушення» відповідно до пункту 12 «Актуальні питання захисту прав людини і громадянина органами і підрозділами системи МВС України. Запровадження системи контролю за дотриманням прав людини в ізоляторах тимчасового тримання (Custody Records)». Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2025-2029 роки. Наказ МВС України від 21.05.2024 р. № 326 «Про затвердження тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальний) розробок на 2025-2029 роки», які направлено до Міністерства внутрішніх справ України.

Дискусійні положення. Відзначаючи обґрунтованість теоретичних і

практичних положень роботи, цілісність і логіку відображення матеріалу у дисертації як науковій праці присутні положення, що викликають певну наукову дискусію, зокрема:

1. У підрозділі 1.1. Організація судової діяльності в умовах цифрової трансформації та воєнного стану (ст. 29) зазначено, що у даний час на доктринальному рівні не сформульовано одноманітного підходу до розуміння сутності поняття «судова система», що частково може бути обумовлено відсутністю легально закріпленого визначення. У подальшому дається наукове обґрунтування запропонованого Вами визначенню. Водночас у висновках до підрозділу визначення терміну «судова система» не надано.

Уточніть, будь ласка, що Ви розумієте під поняттям «судова система».

2. У підрозділі 1.2. (ст. 53) зазначено, що позасудовий порядок оскарження адміністративних актів регулюється двома законами загальної дії «Про звернення громадян» та «Про адміністративну процедуру», а також цілою низкою законодавчих актів, що регулюють порядок і строки оскарження в окремих сферах життя.

Доцільно було би вказати, які спеціальні нормативні акти регулюють позасудовий порядок оскарження адміністративних актів.

3. У висновках до розділу 1 (ст. 87) вказано «Поява альтернативних технологічних правових засобів реалізації принципу доступності адміністративного правосуддя потребує комплексного дослідження реалізації принципів змагальності та професіоналізації, перегляду процесуального законодавства у цій частині».

Які на Вашу думку процесуальні аспекти доцільно переглянути.

Висловлені зауваження є дискусійними, не перешкоджають позитивному ставленню до виконаної роботи, а здійснений автором науковий пошук заслуговує на повагу та позитивну підтримку.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам.

Рецензована дисертація вирішує конкретне науково-прикладне завдання, містить раніше не досліджені положення, які є особистими напрацюваннями автора, мають наукову цінність і позитивне значення для подальшого розвитку системи забезпечення прав людини, адміністративного права та адміністративного процесу.

На підставі викладеного вважаю, що дисертація Шийовича Ростислава Ярославовича на тему: «Місцевий загальний суд як суд першої інстанції в адміністративному судочинстві України» є завершеною самостійною кваліфікаційною науковою працею, яка за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, рівнем наукової та практичної значущості отриманих результатів, за кількістю і обсягом публікацій відповідає положенням Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 і вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40, а її автор Шийович Ростислав Ярославович заслуговує присудження ступеня доктора філософії у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент:

доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін

навчально-наукового інституту права та правоохоронної діяльності

Львівського державного університету внутрішніх справ,

кандидат юридичних наук, доцент

Оксана ЯРЕМА